

Editura Neuma
Strada Fabricii Nr. 1; Bl. M5; Sc. II; Et. I; Ap. 41
Cluj-Napoca

*

Tipărit la "Fabrica de Cărți"

Editor: Andrea H. Hedeș
Prefață de Horia Gârbea
Coperta și DTP: Gelu Iordache

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STROE, GHEORGHE

Cină în Valea Sării / Gheorghe Stroe. - Cluj-Napoca : Neuma, 2017
ISBN 978-606-92608-8-3

821.135.1-31

GHEORGHE STROE

Cină în Valea Sării

ROMAN
EDIȚIA A DOUA

CUPRINS:

Mic manual de realism magic / 5
Cină în Valea Sării / 9
Cartea neamurilor / 16
Amintiri din Valea Sării / 28
Diavolul în Valea Sării / 47
Vremea consiliului parohial / 60
Capcana / 98
Vară în Valea Sării / 116
Scrisoarea din Valea Sării / 135
Călătoria lui Pompiliu Ianculeasa / 152
Unsprezece luni în Valea Sării / 167
Celălalt din Valea Sării / 179
Potopul în Valea Sării / 191

„A quoi bon quitter Coasta Boacii?”

E. M. Cioran

MIC MANUAL DE REALISM MAGIC

Despre Gheorghe Stroe am scris de multe ori și de fiecare dată cu plăcere. Pentru că l-am și citit cu plăcere. El este un prozator și un critic de mare talent, care a izbutit cu egal succes să scrie eseuri, povestiri și romane.

Cină în Valea Sării este un roman deghezizat într-un volum de povestiri. Volumul reprezintă a doua ediție, reintitulată, a celui care a apărut inițial sub titlul *Vremea consiliului parohial*.

Toposul este unul propriu, imaginar, un Macondo de pe Valea Buzăului, numit de autor Valea Sării. Localitatea și împrejurimile sînt impregnate de amintirile din copilărie ale autorului care își arogă cel mai adesea și postura de narator.

Soarele roșu, al aceluiași autor, este un roman terifiant și surprinzător. Prozatorul nu se rupe însă, cu *Cină în Valea Sării* de o anumită tradiție a prozei românești de inspirație rurală. Doar o rafinează prin tehnică. În acest volum, ca și în altele (*Diavolul în Valea Sării*, *Fotograful de mirese*), Gheorghe Stroe se situează destul de decis în descendența lui Marin Preda din *Întîlnirea din pămînturi*, în cheie realistă ca și în cea a nuvelor lui Ștefan Bănulescu și V. Voiculescu pentru doza de fantastic a scrisului său. Dozajul și alternanța celor două zone dau calitatea și originalitatea prozei sale.

Pe o anumită latură a textului său, Gheorghe Stroe se arată un sceptic, ba chiar un pesimist. Personajele lui îi împărtășesc punctul de vedere. Se îndoiesc, conștiente sau în chip difuz, de sensul existenței, de posibilitatea cunoașterii, de realitatea

tangibilă a fericirii. Valea Sării se transformă uneori într-o vale, dacă nu a plîngerii, atunci a incertitudinii și agnosticismului. Personajele și locurile din Valea Sării trăiesc și găzduiesc întâmplări destul de bizare pentru a atrage atenția, dar nu destul de neobișnuite pentru a avea certitudinea supranaturalului infiltrat în teritoriul creat și stăpînit de Gheorghe Stroe. Valea Sării nu este nici un loc bîntuit, nici un triumfi al Bermudelor sau o pădure Baci, dar e un fel de Twin Peaks buzoian.

La Gheorghe Stroe *realismul magic*, termen împrumutat de altfel de la un critic care se referea la pictură, Franz Roh, este întrucîtva estompat de scepticismul și lipsa de ingenuitate a personajelor. Ele percep elementele de supranatural dar nu se încred în ele. Mai degrabă vocea naratorului, care se străduiește să păstreze totuși o „obiectivitate” comportistă și, mai ales, percepția cititorului induc o stare de suspendare a codurilor realității căreia personajele nu-i acordă credit.

Acest mod de a privi realitatea distorsionată de metafizic aduce, printre altele, originalitatea prozei lui Gheorghe Stroe. Într-o povestire publicată recent, una dintre cele mai bune a autorului, dar care nu face parte din corpul acestui volum, *Vrăjitoarea din Metz*, scriitorul adoptă relatarea la persoana a doua pentru a nara o întâmplare în care dimensiunea magică este evidentă. Totuși, consecvent cu ceea ce ar părea un program, autorul-narator exprimă mai multe îndoieli față de de cîte certitudini are cititorul, într-o situație în care majoritatea prozatorilor ar amplifica tocmai ceea ce apare drept paranormal.

Este firesc, de aceea, ca personajele, locuitori din Valea Sării, să fie mai aproape de realismul psihologic „curat”, așa cum îl știm de la Slavici, Rebreanu sau Preda și nu de cele ale lui Voiculescu sau Mircea Eliade.

Toți acești locuitori ai Văii, care răspund la nume destul de bizare, amintind și ele de Zaharia Stancu sau Marin Preda:

Ușmete, Papacioc, Urduzan, Chiprianu, Modruj etc., toți au biografii „normale” și nu se cred nici ei apți pentru întîlnirea cu „misterul”. Doar că, relatînd obiectiv faptele, nu-l pot omite.

Emblematic este episodul intitulat, poate puțin prea explicit, *Diavolul în Valea Sării*. Este și unul dintre cele mai bine scrise din întregul volum. Prozatorul dezvoltă o strategie foarte abilă a amînării, precum etalează și o artă a dialogului impecabilă, care individualizează personajele și, de asemenea, ascunde, prin modul „frînt” de a relata ele acțiunea, părți din aceasta și chiar deznodămîntul. Textul nu are narator, este doar dialog, este o schiță dramatică de invidiat. Și în acest episod, prezența străinului misterios care îndeamnă la fapte rele serioase, chiar grave, și gratuite, este pentru cei care l-au întîlnit o realitate indiscutabilă, tangibilă. Disparația lui, după instigarea la agresiune, poate avea cauze firești. Finalul este perfect ambiguu și lasă cititorul nedumerit dar și nemulțumit de a nu fi aflat măcar dacă victima, numitul Ușmete, a fost rănit (eventual grav), a murit, lovit de agresori sau sub dărîmăturile casei, prăbușite la fel de misterios sub un tir de pietre. Cu fiecare dintre replici misterul se ramifică iar firele desprinse nu se strîng la final în nicio concluzie faptică. Există însă, extrem de importantă, încheierea morală care ține loc de epilog: dacă străinul bizar ar reveni, susțin învinuiții, ei l-ar urma din nou pe calea malefică.

Gheorghe Stroe este un prozator foarte documentat, foarte „citit” și dotat cu o logică strînsă. El dozează perfect cît și cînd să dea cititorului pentru a menține suspansul, cît să simuleze naivitatea și modul rudimentar de a gîndi al personajelor și chiar al naratorului, pentru a strînge la timp lațul în jurul lectorului. Acesta poate fi inițiat la rîndul lui în proză și va gusta abilitatea autorului, sau poate fi un cititor ingenuu pe care să-l farmece simpla narațiune exactă.

În ceea ce privește stilul, autorul nostru mimează, cu aceeași exactitate, „lipsa” lui. Povestirea e precisă, neutră cînd e livrată de un narator exterior, fracturată pînă la limita înțeligibilului, cînd revine personajelor. În realitate, prozatorul înscenează cu finețe „distribuindu-se” în scenariu în rolul de „povestitor” implicat, care nu știe mai mult decît îi lasă vederii simpla derulare a acțiunii.

Gheorghe Stroe este un prozator matur care își va fermeca toți cititorii prin știința subtilă de a conduce povestirea și prin efectele care, în spatele maximei simplități, ascund o muncă migăloasă asupra textului.

Cină în Valea Sării este o proză excelentă de citit pentru plăcere, dar și un mic și reușit manual de tehnici epice, bazat pe o inteligență critică de nivel foarte elevat.

Horia Gârbea

CINĂ ÎN VALEA SĂRII

ȘI S-AU ÎNTORS în Valea Sării, să-și cîștige pîinea cea de toate zilele în sudoarea frunții, după cum le fuseseră blestemați strămoșii, dar amintirea anilor pe care îi trăiseră în Banat nu l-a părăsit niciodată, ba chiar și pe patul de moarte, cînd îi țineau lumînarea, și-a revenit pentru încă o zi parcă doar pentru a mai povesti o dată celor ce-l vegheau cîteva întâmplări din partea aceea de țară unde fusese, în vremea tinereții lui, cadru militar... Peste ani, copiii aveau să-și aducă aminte că nu fusese cină ca tatăl să nu se apuce de povestit din Banat, mereu aceleași lucruri, ascultate însă întotdeauna cu un sentiment aparte, atît de copii, cît și de femeie, mama lor. Și blestemat era pămîntul pentru ei și cu osteneală se hrăneau acum, în Valea Sării, căci în toată această vreme doar spini și pălămidă rodise, livezile se părăginiseră, casa sta să cadă.

LA MAI BINE de o jumătate de secol, din anii aceia de după ce s-au întors din Banat n-a mai rămas decît amintirea cinei. Peste zi, munceau din greu și părinții, și copiii, deși aceștia din urmă nu aveau decît patru ani băiatul și șase fetița, dar în timpul în care fuseseră în

Banat gospodăria ajunsese în paragină și trebuia refăcută pînă nu se ruina de tot... Treaba copiilor era să stea cu vacile pe o coastă, îi aducea pînă aici mama și tot ea venea atît la amiază, cît și după ce apunea soarele, să-i ia acasă. Seara abia se mai țineau pe picioare de oboseală și uneori, pînă să fie gata mîncarea, îi fura somnul, dar nu erau lăsați să doarmă flămînzi. Se ridicau anevoie din pat și, încă moțîind, mîncau în silă înviorîndu-se abia cînd vedeau că toată lumea terminase... Nici tatăl, nici mama nu se grăbeau să se ridice de la masă, abia acum aveau răgaz să schimbe o vorbă și discuția mai întîi era banală, despre treburile de peste zi, despre cele din ziua următoare. Nu pe acestea le așteptau copiii, dar n-a fost seară să fie dezamăgiți, pentru că, oricît ar fi fost de osteniți, nu se ridicau să se ducă la culcare fără ca tatăl să mai povestească ceva despre Banat unde fusese *cadru militar*, plecase în armată ca oricare altul din Valea Sării și, dintr-o întîmplare norocoasă, ajunsese la o școală de subofițeri și vreme de șapte ani fusese la grăniceri. Își luase cu el și soția și acolo i se născuseră și copiii... Apoi, pe neașteptate, demisionase ori fusese constrîns să o facă și se întorseseră în Valea Sării. Au trecut ani și motivul real copiilor tot nu l-au aflat, mama zicea doar că fusese greu printre străini, însă amintirea acelor ani nu i s-a șters nici ei din minte. Femeia amărită, slabă de muncă și de mîncare proastă și îmbrăcată ca vai de ea nu a putut niciodată să uite că în Banat fusese *doamna*, cu poșetă și îmbrăcată bine, așa cum apărea în cîteva poze la care ținea ca la ochii din cap. Spunea și ea că acolo nu le lipsea nimic-nimic, singura sa treabă fiind grija copiilor... Într-o

seară, mama a ieșit pînă afară și tatăl a continuat să povestească, fără să-și pună problema că, de fapt, copiii erau prea mici totuși ca să înțeleagă.

Uneori mama completa spusele tatălui, mai ales dacă i se cerea o părere sau se adresa ea însăși direct copiilor, le vorbea de bomboane, de haine frumoase, de jucării, exact de lucrurile ce le lipseau acum. „Ce de jucării ai avut tu în Banat, îi zicea băiatului care, oricît s-ar fi străduit, nu-și amintea. Dar nu le păstrai mai mult de o zi-două, pe toate le stricai, să vezi ce e în ele, cum sînt făcute.” Iar băiatul, ascultînd-o fără să clipească, regreta că nu avusese grijă și nu le păstrase, de ajunsese acum să nu mai aibă nici una... N-a știut niciodată ce fel de jucării or fi fost acelea, pentru că nici el n-a întrebat, nici tatăl sau mama nu i le-au descris. Pur și simplu, jucării pe care le stricase.

BĂIATUL NU AVEA nici o amintire proprie din Banat, nu împlinise doi ani cînd se întorseseră în Valea Sării, spre deosebire de sora sa care era cu un an și zece luni mai mare. De fapt, amintirile acesteia din urmă păreau destul de nesigure, frînturi pe care se străduia să le pună de acord cu ce povestea tatăl la cină, dar în ochii fratelui conta nu atît diferența de vîrstă, cît faptul că, trăind mai mult în Banat, putea să-și mai aducă aminte și singură... O invidia pentru asta și insista să-i explice cîte ceva, să-l ajute să înțeleagă mai bine și-l nedumerea că soră-sa se lăsa rugată atîta ori că de unele lucruri n-avea cunoștință, „eu, dacă eram la anii tăi cînd am fost în Banat, sigur știam mai multe”, i-a zis într-o zi și fetița a rămas un timp pe

gînduri... Bănuind ce urmează, băiatul a stat ca pe ghimpi pînă ce surioara s-a decis să-și încerce norocul și s-a apucat să-i povestească despre lucruri pe care îi garantă că și le amintea ea însăși. A ascultat-o cu interes și cu invidie și deodată s-a luminat la față, „astea ni le-a spus tata săptămîna trecută, nu sînt amintirile tale!”, iar fetița a tăcut brusc. În momentul următor, lacrimi mari au început să-i curgă pe obraji, dar n-a găsit nimic de zis în apărarea sa, știa și ea prea bine adevărul, că habar n-avea ce mai erau propriile-i amintiri și ce poveștile tatălui... Băiatul mai întîi a rîs cu răutate și cu satisfacție, nu însemna mare lucru faptul că soră-sa trăise aproape doi ani în plus în Banat, de vreme ce nu-și mai amintea nimic, o invidiase atîta timp degeaba, dar cînd fetița a început să plîngă cu hohote n-a mai rîs, ci s-a uitat la ea cu nedumerire. A lăsat-o în pace și, pînă a apus soarele și a venit ca de obicei mama să-i aducă cu vacile acasă, n-au mai schimbat o vorbă... Din ziua aceea, fetița s-a ferit să mai vorbească despre propriile-i amintiri din Banat renunțînd la avantajul pe care-l avusese în fața fratelui său, era de ajuns să comenteze împreună ceea ce povestea tatăl la cină. Sigur era că în Banat cu toții dusese o altă viață: tatăl fusese *domnu' plutonier*, cu uniforma aceea uimitoare din poza păstrată cu mare grijă în camera din fund; mama, *doamna* din aceeași poză, cu părul aranjat, cu rochie albă și cu poșetă; cît despre ei, copiii, acolo avuseseră și jucării, și dulciuri, și haine frumoase... Atunci, pe coasta pe care păzeau vacile, au luat ei hotărîrea de a se întoarce în Banat cînd le va fi vremea și s-au simțit străini în Valea Sării, „lasă că ne facem noi mari și plecăm

și singuri!”, iar gîndul că părinții lor trebuia să fi rămas acolo nu i-a părăsit niciodată.

...AȘADAR COPIII N-AU PUTUT înțelege în anii aceia de ce nu se întorceau în Banat și continuau să stea în Valea Sării, unde viața era grea pentru toată lumea și plină de lipsuri, însă cînd s-au făcut mari au plecat definitiv din sat, unul în fundul Moldovei, altul la marginea cîmpiei de sud, după cum au avut repartiție la terminarea facultății. Veneau acum rar, în concediu, și părinții îi regăseau de la un an la altul tot mai bătrîni, singuri și fără nici un sprijin, dar bucuroși să-i vadă acasă, fie și pentru numai cîteva zile. Abia reușeau să mai afle unii despre alții cîte ceva, pentru că nici ei, copiii, nu se întâlneau peste an, bătrînii nu știau mai nimic despre treburile lor, dar seara, la cină, după ce terminau de mîncat, tatăl se apuca să povestească iarăși din Banat. Mama îl asculta atentă, interesată, gata să intervină dacă i se cerea o părere... Poveștile acestea le țineau minte cu toții, nu uitaseră un cuvînt, iar tatăl le spunea invariabil, nu schimba nimic... Nici fiul, nici fiica, ajunși ei înșiși în pragul bătrîneții, nu schițau vreun gest de plictiseală, li se părea normal să asculte la cină poveștile tatălui despre anii trăiți în Banat, „eram bine văzut de toată lumea, povestea acesta la fel ca odinioară, de comandantul de batalion, de comandantul de regiment...” Cît fusese în putere, chiar și după ce se pensionase, vorbea uneori de intenția de a face un drum în Banat, „am permise pe tren, nu mă costă nimic, să mai văd o dată oamenii, locurile.” Dar a tot amînat pînă a ajuns să înțeleagă că de-acum asta era peste puterile sale și a